

Sygn. akt III AUa 631/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 września 2016 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Ireneusz Lejczak (spr.)

Sędziowie: SSA Barbara Staśkiewicz

SSO del. Izabela Głowacka-Damaszko

Protokolant: Marcin Guzik

po rozpoznaniu w dniu 28 września 2016 r. we Wrocławiu

na rozprawie

sprawy z wniosku **J. Z.** działającej w imieniu **O. B. (1)**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W.**

o prawo do renty rodzinnej

na skutek apelacji **J. Z.** działającej w imieniu **O. B. (1)**

od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 17 grudnia 2015 r. sygn. akt VIII U 1314/15

I. zmienia zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W. z 21 lipca 2015 roku w ten sposób, że przyznaje O. B. (1) prawo do renty rodzinnej po zmarłym ojcu T. B. za okres od (...) do 28 lutego 2015 roku;

II. zasądza od strony pozwanej na rzecz wnioskodawczyni kwotę 345 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania za obie instancje.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy we Wrocławiu VIII Wydział Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 17 grudnia 2015 r. oddalił odwołanie wnioskodawczyni **J. Z.** przedstawiciela ustawowego małoletniego **O. B. (1)** od decyzji organu rentowego z dnia 21 lipca 2015 r. odmawiającej prawa do renty rodzinnej dla małoletniego **O. B. (1)** od dnia 15 lipca 2014 r.

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł o następujące ustalenia faktyczne:

J. Z., w imieniu **O. B. (1)**, urodzonego (...), złożyła do organu rentowego w 17 marca 2015 r. wniosek o przyznanie dla niego renty rodzinnej w związku ze śmiercią ojca **T. B.** w dniu 27 lipca 2015 r.

J. Z. wystąpiła do Sądu Rodzinnego o ustalenie ojcostwa T. B. wobec małoletniego O. Z.. Sąd Rejonowy dla (...) Wydział III Rodzinny i Nieletnich postanowieniem z 9 stycznia 2015 r. ustalił ojcostwo T. B. dla małoletniego wnioskodawcy, stało się ono prawomocne z dniem 31 stycznia 2015 r.

Decyzją z dnia 8 kwietnia 2015 r. organ rentowy przyznał J. Z. na rzecz O. B. (1) prawo do renty od 1 marca 2015 r., to jest od miesiąca w którym zgłoszono wniosek.

Sąd I instancji, opierając się na ustalonym w sprawie stanie faktycznym uznał, że odwołanie wnioskodawczyni jest niezasadne.

Sąd Okręgowy wskazał, że kwestią sporną w sprawie było ustalenie, czy małoletniemu O. B. (1) przysługuje prawo do renty rodzinnej za okres od 15 lipca 2014 r. Dalej wskazał, że prawo do świadczeń określonych w ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2013 r., poz. 1440 j.t.) powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa. Przy czym powstanie prawa do świadczenia należy odróżnić od jego ustalenia deklaratoryjną decyzją organu rentowego oraz od prawa do pobierania świadczenia. Zgłoszenie przez osobę uprawnioną wniosku oraz wydanie przez organ rentowy deklaratoryjnej decyzji ustalającej prawo do świadczeń i ich pobierania stanowi jedynie realizację prawa do świadczeń, które powstaje ex lege z dniem spełnienia wszystkich wymaganych do jego nabycia warunków. Ma to ten skutek, że nie tylko samo prawo, ale również jego realizacja wymaga wystąpienia ze stosownym wnioskiem o ustalenie do niego prawa, co w dalszym ciągu umożliwia jego wypłatę. Skoro małoletni O. B. (1) spełnił warunki do otrzymania po T. B. prawa do renty rodzinnej, to świadczenie powinno być mu wypłacone począwszy od miesiąca złożenia wniosku o rentę rodzinną, co nastąpiło 17 marca 2015 r. Natomiast kwestia toczącego się postępowania o ustalenie ojcostwa nie ma wpływu na rozstrzygnięcie w sprawie, albowiem przedstawiciel ustawowy małoletniego mógł złożyć wniosek o rentę rodzinną już w miesiącu śmierci T. B., a postępowanie organu rentowego podlegałoby zawieszeniu do czasu ustalenia ojcostwa przez Sąd.

W tym stanie rzeczy Sąd uznał, że odwołanie wnioskodawczyni nie zasługuje na uwzględnienie i na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

Powyższy wyrok w całości zaskarżył pełnomocnik wnioskodawczyni, zarzucając mu naruszenie art. 100 ust. 1 w związku z art. 129 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przez błędną interpretację i przyjęcie, że renta rodzinna może być przyznana jedynie od momentu złożenia wniosku, a nie od spełnienia wszystkich warunków niezbędnych do przyznania renty rodzinnej dla małoletniego O. B. (1). Nadto zarzucił sprzeczność ustaleń Sądu z zebrany w sprawie materiałem dowodowym przez przyjęcie, że ojciec małoletniego O. B. (1) zmarł 27 lipca 2015 r., zaś faktycznie miało to miejsce 27 maja 2014 r., to jest przed narodzeniem małoletniego.

Wskazując na powyższe wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie odwołania w całości oraz zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawczyni zwrotu kosztów postępowania za obie instancje, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pełnomocnika wnioskodawczyni jest zasadna.

Spór w sprawie sprowadzał się do ustalenia, czy małoletniemu O. B. (1), urodzonemu (...), przysługuje renta rodzinna po zmarłym w dniu 27 maja 2014 r. ojcu T. B. za okres od (...) do 28 lutego 2015 r.

Sąd Okręgowy uznał, że skoro wnioskodawczyni, w imieniu małoletniego O. B. (1), w dniu 17 marca 2015 r. złożyła do organu rentowego wnioski o rentę rodzinną po zmarłym T. B., to w świetle art. 129 ust. 1 powyższej ustawy prawidłowo organ rentowy przyznał wnioskodawczyni na rzecz małoletniego O. B. (1) rentę rodzinną od marca 2015 r., czyli od miesiąca złożenia wniosku, i jednocześnie stwierdził, że nie ma podstaw do przyznania renty rodzinnej za okres wcześniejszy, czyli od (...), a więc od daty urodzenia małoletniego O. B. (1).

Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska Sądu I instancji.

Wskazany przez Sąd Okręgowy przepis art. 129 ust. 1 powyższej ustawy wyraża co prawda zasadę, że świadczenie wypłaca się od dnia powstania do niego prawa, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu, uzależniając początkową datę wypłaty świadczenia od daty złożenia o nie wniosku. Nie budzi bowiem wątpliwości stanowisko, że prawo do świadczeń z ubezpieczenia społecznego powstaje z mocy prawa, a decyzja organu rentowego ma charakter deklaratoryjny. Samo zatem spełnienie się przesłanek warunkujących prawo do świadczenia in abstracto nie stanowi postawy do wypłaty świadczenia. Podstawę taką stanowi dopiero wniosek o przyznanie, a następnie wypłacenie świadczenia. Ustawodawca niewątpliwie decydującą rolę przypisał woli uprawnionego, który nawet jeżeli spełnia przesłanki nabycia prawa do świadczenia, nie musi z niego korzystać. Konsekwencją tego jest to, że dopiero złożenie wniosku o świadczenie powoduje obowiązek jego wypłaty, a ustawodawca nie przewidział możliwości wyrównywania świadczenia osobom, które wystąpiły z wnioskiem o nie później niż nabyły do niego prawo.

Jednak w ocenie Sądu Apelacyjnego miały miejsce szczególne okoliczności polegające na braku możliwości skutecznego złożenia wniosku o rentę rodzinną, z powodu okoliczności obiektywnych, na które uprawniony nie mógł mieć wpływu, a które powinny modyfikować zasadę wynikającą z dosłownego brzmienia art. 129 ust. 1 ustawy, nieprzewidującą możliwości wypłacenia świadczenia za okres wsteczny wobec daty złożenia wniosku. Szczególnie jeśli weźmie się pod uwagę cel renty rodzinnej i potrzebę zapewnienia środków utrzymania uprawnionym. Należy bowiem zauważyć, że świadczenie to jest związane z ryzykiem śmierci osoby, która łożyła lub miała łożyć na utrzymanie osób uprawnionych do renty rodzinnej. Pozbawienie prawa do tego świadczenia (jego wypłaty) na skutek obiektywnych okoliczności, na które uprawniony nie miał i nie mógł mieć wpływu - mimo wystąpienia tego ryzyka, niewątpliwie sprzeciwia się założonemu przez ustawodawcę celowi, szczególnie gdy się dodatkowo uwzględni treść ustępu 2 art. 129 ustawy, zgodnie z którym w razie zgłoszenia wniosku o rentę rodzinną w miesiącu przypadającym bezpośrednio po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć ubezpieczonego rentę rodzinną wypłaca się od dnia śmierci, nie wcześniej jednak niż od dnia spełnienia warunków do renty przez uprawnionych członków rodziny. Regulacja ta zatem potwierdza cel tego świadczenia (renty rodzinnej), którym jest zapewnienie środków utrzymania osobie uprawnionej już od dnia śmierci ubezpieczonego. Powyższe znajduje potwierdzenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego (wyroki z: 3 kwietnia 2014 r., sygn. akt II UK 398/13, 10 lutego 2012 r., sygn. akt 146/11).

W świetle powyższego należało więc rozważyć, czy w sprawie zachodzą szczególne obiektywne okoliczności, które uniemożliwiały wnioskodawczyni złożenie wniosku o rentę rodzinną na rzecz małoletniego O. B. (1) od daty jego urodzenia.

Przede wszystkim należy rozpocząć od wskazania, iż przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 r. w sprawie o świadczenia emerytalno-rentowe (Dz. U. z 2011 r. Nr 237 poz. 1412) jednoznacznie stanowią, iż samo złożenie wniosku o świadczenie nie jest wystarczające do wszczęcia postępowania, albowiem konieczne jest zawarcie w nim stosownych danych (§ 4 rozporządzenia), z czym wiąże się obowiązek przedłożenia dokumentów niezbędnych do rozpoznania wniosku (§ 11 i § 12 rozporządzenia). Przy czym zgodnie z § 4 ust. 6 rozporządzenia jeżeli zainteresowany, mimo wezwania, nie usunął braków wniosku organ rentowy wydaje decyzję o odmowie wszczęcia postępowania. W świetle zatem tych przepisów jednym z warunków wszczęcia postępowania o rentę rodzinną przed organem rentowym było dołączenie przez wnioskodawczynię odpisu aktu urodzenia O. B. (1) potwierdzającego, że zmarły T. B. był jego ojcem. Z uwagi na fakt, iż T. B. zmarł przed urodzeniem O. B. (1) oraz że nie został zawarty związek małżeński pomiędzy wnioskodawczynią i T. B., to wnioskodawczyni niewątpliwie w lipcu 2014 r. (miesiąc urodzenia małoletniego O. B. (1)) nie miała obiektywnych możliwości dołączenia takiego dokumentu do wniosku. W konsekwencji nawet złożenie wówczas wniosku o rentę rodzinną, z powodu braku powyższego dokumentu i niemożności jego uzyskania, skutkowało w świetle § 4 ust. 6 rozporządzenia wydaniem decyzji odmawiającej wszczęcia postępowania. W tej sytuacji nie można było zarzucić wnioskodawczyni braku zachowania staranności przez złożenie wniosku o rentę rodzinną już w lipcu 2014 r., skoro ze wskazanych wyżej przyczyn wniosek nie zostałby merytorycznie rozpoznany. Wnioskodawczyni w lipcu 2014 r. nie miała możliwości

wykazania ojcostwa T. B., gdyż w tym celu konieczne było przeprowadzenie stosownego postępowania sądowego. Wnioskodawczyni, przy pomocy profesjonalnego pełnomocnika, takie postępowanie zainicjowała w dniu 19 września 2014 r., składając pozew o ustalenie ojcostwa T. B., wobec małoletniego O. Z.. Biorąc pod uwagę fakt, iż w dniu (...) urodziła dziecko należy uznać, że nastąpiło to bez zbędnej zwłoki. Postępowanie o ustalenie ojcostwa, z uwagi na konieczność przeprowadzenia badań z DNA, prawomocnie zostało zakończone w styczniu 2015 r., a wnioskodawczyni odpis zupełny aktu urodzenia O. B. (1), potwierdzającego ojcostwo T. B., otrzymała 3 marca 2015 r. Wobec tego słusznie zarzucił pełnomocnik wnioskodawczyni, że w istocie dopiero w marcu 2015 r. wnioskodawczyni mogła skutecznie złożyć wniosek o rentę rodzinną, co też uczyniła w dniu 17 marca 2015 r. Należy zatem uznać, że wnioskodawczyni, nie mając żadnego wpływu na swoją sytuację prawną i faktyczną, nie mogła od lipca 2014 r. do lutego 2015 r. złożyć skutecznie wniosku o rentę rodzinną i w konsekwencji otrzymać środków utrzymania na rzecz małoletniego O. B. (1), które zapewniłaby renta rodzinna. Uznać zatem należało, że o dacie zgłoszenia wniosku o rentę rodzinną zdecydowała nie wola wnioskodawczyni ani też jej niestaranność, lecz obiektywnie istniejące okoliczności, czyli prawomocnie zakończone postępowanie o ustalenie ojcostwa.

W ocenie Sądu Apelacyjnego błędnie Sąd Okręgowy przyjął, iż kwestia ustalenia ojcostwa nie miała wpływu na rozstrzygnięcie w sprawie, albowiem wnioskodawczyni mogła złożyć wniosek o rentę już w lipcu 2014 r., a postępowanie przed organem rentowym zostałyby zawieszona do czasu ustalenia ojcostwa przez Sąd.

Przyjęcie takiej hipotezy nie naruszało również, w ocenie Sądu Apelacyjnego, wykładni celowościowej normy prawnej zawartej w art. 65 i art. 129 cytowanej ustawy.

Przede wszystkim przemawiał za tym fakt, iż osobą uprawnioną jest małoletnie dziecko, które nie może samodzielnie bronić swoich praw, a niekorzystne dla małoletniego rozstrzygnięcie byłoby następstwem braku kwalifikowanej wiedzy prawniczej jego przedstawiciela prawnego. Z art. 72 Konstytucji wynika jasny nakaz ochrony praw dziecka, w szczególności najmłodszych dzieci. W ocenie Sądu Apelacyjnego celem tej ochrony jest również to, aby dziecko nie ponosiło negatywnych konsekwencji z samego tylko faktu, że urodziło się i po śmierci ojca nie będącego mężem matki, a do tego w istocie prowadzi rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego. Poza tym jak wyżej wskazano złożenie wniosku o rentę rodzinną w marcu 2015 r. było konsekwencją przeprowadzenia sądowej procedury ustalenia ojcostwa. Dopiero przeprowadzenie tego postępowania potwierdziło uprawnienie małoletniego O. B. (1) do renty rodzinnej. W związku z tym przyznanie mu renty rodzinnej dopiero od momentu złożenia wniosku niewątpliwie prowadziłyby do wyraźnego jego pokrzywdzenia w porównaniu do sytuacji dzieci urodzonych w związkach małżeńskich, które mają od urodzenia zapewnione środki utrzymania. Okoliczność ta również sprzeciwiała się stanowisku Sądu Okręgowego.

Reasumując, należy stwierdzić, że wyżej wskazane okoliczności uzasadniały prymat wykładni celowościowej normy zawartej w art. 129 § 1 i 2 cytowanej ustawy, uwzględniającej wartość konstytucyjną – jaką jest szczególna ochrona najmłodszych dzieci. Uznać wobec tego należało, że przy tak interpretowanym przepisie małoletni O. B. (1) nabył prawo do renty rodzinnej po zmarłym ojcu w dacie łącznego spełnienia wszystkich warunków określonych w art. 65 cytowanej ustawy, tj. w dniu urodzin małoletniego.

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w punkcie I zmienił zaskarżony wyrok i poprzedzając go decyzją organu rentowego z 21 lipca 2015 r. w ten sposób, że przyznał O. B. (1) prawo do renty rodzinnej po zmarłym ojcu T. B. za okres od (...) do 28 lutego 2015 r.

Organ rentowy, jako strona przegrywająca sprawę, zgodnie z art. 98 k.p.c., jest obowiązany zwrócić stronie przeciwnej na jej żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony, w tym koszty zastępstwa procesowego. Pełnomocnik wnioskodawczyni w apelacji domagał się między innymi zwrotu kosztów procesu za obie instancje. Wobec tego Sąd Apelacyjny w punkcie II w oparciu o art. 98 k.p.c. oraz § 11 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 lipca 2015 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2015 r., poz. 1078) i § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z

dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015 r., poz. 1804) zasądził od strony pozwanej na rzecz wnioskodawczyni kwotę 345 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania za obie instancje.

SSO del. Izabela Głowacka-Damaszko SSA Ireneusz Lejczak SSA Barbara Staśkiewicz

R.S.